

Tematické okruhy ke státní závěrečné zkoušce v navazujícím magisterském studijním programu Učitelství pedagogiky pro střední školy

Platí pro studující, kteří zahájili studium v roce 2021 a později.

Název předmětu zkoušky: Pedagogika a didaktika pedagogiky

Studující si vylosuje dvě otázky – jednu z části A, jednu z části B a zároveň předloží komisi vypracovanou přípravu dle pokynů níže.

Část A (okruh teoreticko-metodologický)

- 1. Pedagogický výzkum.** Popis jednotlivých kroků v kvalitativním a kvantitativním výzkumu. Volba relevantního výzkumného problému. Zdroje informací v pedagogickém výzkumu – české a zahraniční odborné časopisy, české a zahraniční pedagogické organizace.
- 2. Kvalitativní výzkum v pedagogice.** Designy kvalitativního výzkumu: zakotvená teorie (podstata, typy kódování – otevřené, axiální a selektivní), případová studie (podstata, typy případových studií), etnografie (podstata, typické charakteristiky). Příklady metod sběru dat v kvalitativním výzkumu: pozorování, rozhovor. Příklady kvalitativních výzkumů v pedagogice.
- 3. Kvantitativní výzkum v pedagogice a deskriptivní statistika.** Dotazníková šetření - konstrukce dotazníku, typy škál pro měření postojů (Likertova, bipolární a hodnotící škála). Strukturované pozorování. Deskriptivní statistika – četnosti, míry polohy, míry variability, korelační koeficient, grafické znázornění dat.
- 4. Typy výběrů v kvalitativním a kvantitativním výzkumu, inferenční statistika.** Typy výběrů v kvantitativním výzkumu – náhodné a nenáhodné výběry, popis procesu sběru dat, výhody a nevýhody jednotlivých výběrů. Typy výběrů pro kvalitativní výzkum. Inferenční statistika – t-testy, F-testy, chí-kvadrát test a regresní analýza.
- 5. Smíšený výzkum v pedagogice.** Podstata, výhody a nevýhody. Modely smíšeného výzkumu – simultánní kombinování, sekvenční kombinování, triangulace. Jednofázové plány smíšených modelů. Příklady využití smíšeného výzkumu v pedagogice.
- 6. Experimenty v pedagogickém výzkumu.** Druhy porušení interní a externí validity v experimentech, modely předexperimentálních, kvaziexperimentálních a pravých designů, možná porušení validity u jednotlivých modelů, příklad faktoriálního designu, konkrétní příklady využití experimentů v pedagogickém výzkumu.
- 7. Hodnocení výsledků českých žáků v mezinárodním srovnání.** Organizace pořádající mezinárodní srovnávací výzkumy ve vzdělávání. Popis výzkumů TIMSS a PISA, jejich porovnání z hlediska obsahového zaměření, testované populace a formátu testových úloh. Výsledky českých žáků v oblasti čtenářské, přírodovědné a matematické gramotnosti.

8. Didaktické testy. Druhy didaktických testů, typy testových úloh, postup konstrukce didaktického testu, vlastnosti testových úloh – obtížnost, citlivost a analýza nenormovaných odpovědí, validita testu, reliabilita testu – vzorce pro její výpočet, standardizace testu, příklady standardizovaných testů studijních předpokladů, modely srovnávání testů.

9. Teorie výchovy a jejich klasifikace. Definice, cíle a předmět teorie výchovy. Vybrané klasifikace teorií výchovy 20. století (esencialismus, progresivismus, rekonstruktivismus, antipedagogika aj.).

10. Kritické teorie výchovy. Zdroje kritických teorií. Představitelé vybraných kritických teorií reprodukce (Bernstein, Bourdieu) a transformace (Illich, Freire, Giroux, Chomsky).

11. Ideologie a edukace. Definice ideologie, edukační ideologie. Edukační ideologie a problémy školství. Klasifikace edukačních ideologií (náboženské ideologie, konzervatismus, liberalismus, agrarismus, nacionalismus, socialismus, totalitarismus aj.).

12. Teoretické a metodologické otázky srovnávací pedagogiky. Definice, předmět, funkce a užitečnost srovnávací pedagogiky. Teorie, metody a přístupy srovnávací pedagogiky.

13. Vznik a vývoj srovnávací pedagogiky ve světě a v České republice. Jednotlivé fáze vývoje srovnávací pedagogiky (laická, iniciační, teoretická a vědecká). Instituce a organizace, které se zabývají srovnávací pedagogikou.

14. Školské systémy ve světě a jejich typizace. Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED. Základní typologie školských systémů a příklady zemí (klasický model, model s oddálenou hlubší diferenciací, model s jednotnou školou).

15. Trendy a problémy v oblasti vzdělávání a školských systémů v mezinárodním kontextu. Školské reformy v zahraničí. Modely vysokoškolských systémů v Evropě, typologie řízení školství v zemích Evropské unie, modely vzdělávání učitelů.

Část B (okruh didaktický)

1. Systém kurikulárních dokumentů. Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání a jejich struktura. Specifika skupiny oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče. Vzdělávací oblast Pedagogicko-psychologické vzdělávání v rámcových vzdělávacích programech. Implementace tematického celku “Obsah vzdělávacích oblastí RVP MŠ”.

2. Odborné kompetence v RVP skupiny oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče. Tři skupiny odborných kompetencí: Připravovat, realizovat a evaluovat výchovně vzdělávací a zájmové činnosti, Dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci, Jednat ekonomicky a v souladu se strategií trvale udržitelného rozvoje. Analýza odborných kompetencí a jejich odraz ve vzdělávací oblasti odborného pedagogického vzdělávání. Implementace tematického celku “Komunikace s rodiči dětí v MŠ”.

3. Analýza vzdělávací oblasti Pedagogicko-psychologické vzdělávání pro obor Předškolní a mimoškolní pedagogika, mezioborové vztahy. Charakteristika vzdělávací oblasti. Cílové zaměření vzdělávací oblasti a struktura vzdělávacího obsahu, očekávané výstupy. Implementace tematického celku „Pedagogické projektování, vztah mezi RVP pro předškolní vzdělávání a ŠVP mateřské školy“.

4. Analýza vzdělávací oblasti Pedagogicko-psychologické vzdělávání pro obor Pedagogické lyceum, mezioborové vztahy. Charakteristika vzdělávací oblasti. Cílové zaměření vzdělávací oblasti a struktura vzdělávacího obsahu, očekávané výstupy. Implementace tematického celku“ Zdroje pedagogických informací“.

5. Analýza vzdělávací oblasti Pedagogicko-psychologické vzdělávání pro obor Pedagogika pro asistenty ve školství, mezioborové vztahy. Charakteristika vzdělávací oblasti. Cílové zaměření vzdělávací oblasti a struktura vzdělávacího obsahu, očekávané výstupy. Implementace tematického celku “Osobnost pedagoga (učitele, vychovatele aj.).

6. Výchovně-vzdělávací cíle ve výuce pedagogiky střední odborné školy. Praktické a emocionální potřeby žáků střední odborné školy s pedagogickým zaměřením. Způsob formulace výukových cílů, jejich význam a domény cílů, taxonomie cílů podle kognitivní náročnosti a její využití v práci učitele. Implementace tematického celku „Cíle a obsah vzdělávání v MŠ“.

7. Plánování výuky pedagogiky. Vztah mezi cíli hodiny, hodnocením výsledků učení a činnostmi žáků, kongruentní a zpětné plánování. Výběr činností pro vyučovací hodinu pedagogiky, struktura vyučovací hodiny, příprava učitele na vyučování. Implementace tematického celku „Organizační formy výchovy a vzdělávání v MŠ“

8. Hodnocení výsledků učení ve výuce pedagogiky. Specifika hodnocení kognitivních a afektivních cílů. Hodnocení činností, autoevaluace pedagoga. Typy hodnocení podle vztahové normy, podle míry participace žáků. Sumativní a formativní hodnocení. Implementace tematického celku „Základy pedagogické diagnostiky v MŠ.“

9. Vyučování založené na evidenci, efektivní výukové strategie ve výuce pedagogiky. Výběr efektivních strategií ověřených pedagogickým výzkumem. Tradiční didaktické zásady ve světle současných poznatků psychologie učení a pedagogického výzkumu. Implementace tematického celku „Vývoj školství na českém území.“

10. Transmisivní vyučování pedagogiky a podmínky pro jeho efektivní realizaci. Behaviorálně orientovaný model výuky, parametry kvalitního výkladu. Typické výsledky učení, struktura vyučovací hodiny, organizační formy výuky, role učitele a činnosti žáků. Příležitosti a rizika transmisivního vyučování. Implementace tematického celku „Hra a hračka“.

11. Konstruktivistické vyučování pedagogiky a podmínky pro jeho efektivní realizaci. Konstruktivisticky orientovaný model výuky, problémové a badatelsky orientované vyučování. Induktivní vyvozování významu nového učiva, rozvoj metakognice. Typické výsledky učení, struktura vyučovací hodiny, organizační formy výuky, role učitele a činnosti žáků. Příležitosti a rizika konstruktivistického vyučování. Implementace tematického celku „Sociálně negativní jevy ohrožující děti a možnosti prevence“.

12. Kooperativní výuka pedagogiky a podmínky pro její efektivní realizaci. Sociálně orientovaný model výuky, kooperativní výukové struktury a jejich (postupně) začleňování do výuky. Typické výsledky učení, struktura vyučovací hodiny, role učitele a činnosti žáků. Příležitosti a rizika kooperativního vyučování. Implementace tematického celku „Didaktické zásady v předškolním vzdělávání“.

13. Klíčové kompetence a jejich rozvoj ve střední odborné škole pedagogického zaměření. Charakteristika, smysl a cíl klíčových kompetencí. Realizace klíčových kompetencí v ŠVP, analýza vhodných výukových strategií a modelů výuky, podporujících rozvoj klíčových kompetencí. Implementace tematického celku „Pedagogika volného času, volnočasové instituce“.

14. Průřezová témata v kurikulu střední odborné školy pedagogického zaměření. Mezioborové vazby a vztah ke vzdělávací oblasti Pedagogicko-psychologické vzdělávání. Charakteristika, cíle a způsoby realizace průřezových témat. Implementace tematického celku „Činnosti při praxi v MŠ, reflexe a hodnocení praxe“.

15. Individualizace a personalizace výuky pedagogiky, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Žáci se specifickými poruchami učení, žáci s postižením nebo sociálním znevýhodněním, nadaní žáci. Analýza výukových strategií a modelů výuky z hlediska jejich možností pro individualizaci výuky. Implementace tematického celku „Přístupy ke vzdělávání dětí s postižením nebo sociálním znevýhodněním v mateřské škole, ve školní družině nebo ve školním klubu“.

Postup zkoušení v okruhu B: Studující nejprve zodpoví první část otázky. Následně v části „Implementace tematického celku“ stručně vysvětlí, jakým způsobem vhodně vyučovat uvedené téma v hodinách pedagogiky na střední škole. Specifikuje hlavní výukové cíle a uvede odborné argumenty pro volbu výukových postupů. Může se též vhodně odkazovat na svou písemnou přípravu (viz dále) a diskutovat podobnosti a rozdíly didaktických postupů.

Studující předloží komisi při zahájení zkoušky předem vypracovanou písemnou přípravu na realizovanou vyučovací hodinu z výuky pedagogiky na střední škole nebo vyšší odborné škole.

Písemná příprava bude vypracována v následující struktuře:

- a. **Téma** vyučovací hodiny. Zařazení tématu hodiny do tematického celku, předmětu a vzdělávací oblasti RVP na daném typu školy, případně vazba obsahu hodiny na průřezová témata.
- b. **Žáci**. Ročník, věk a počet žáků, požadavky na individualizaci výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- c. **Cíle** hodiny, plánované výsledky učení žáků. Kognitivní cíle, jejich operacionalizace v kategorii výkonu žáka, specifikace kognitivní náročnosti. Rozvoj klíčových kompetencí v dané hodině. Cíle postoje a hodnotové.
- d. **Obsah** výuky, didaktická transformace učiva, klíčové pojmy a jejich souvislosti (výpis pojmů nebo myšlenková či pojmová mapa). Informační zdroje pro žáky a pro vyučující.
- e. **Hodnocení** výsledků učení žáků. Diagnostika vstupních znalostí. Průběžné formativní hodnocení, techniky zpětné vazby. Sumativní hodnocení ve vazbě na cíle hodiny.
- f. **Model výuky**. Konstruktivistické, transmisivní a kooperativní prvky výuky v budování významu nového učiva. Didaktické prostředky motivování a aktivizace žáků. Efektivní výukové strategie.
- g. **Struktura a metody** vyučovací hodiny. Fáze výuky a časový plán (např. orientace, motivace, aktivování vstupních znalostí, otázky a odpovědi, ukázka, práce s textem, objevování, řízené procvičování, diskuse, zápisky, samostatné procvičování, zpětná vazba, shrnutí apod.). Popis činností žáků a organizační formy jednotlivých fází výuky, odkazy na učební úlohy a zdroje.
- h. **Prostředky individualizace** výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- i. **Reflexe**. Zhodnocení realizace hodiny ve vazbě na dosažení výchovně-vzdělávacích cílů, úspěchy hodiny, možná rizika a odborně zdůvodněné návrhy na změny.

Při ústní zkoušce studující představí didaktickou analýzu této hodiny, uvede odborné argumenty pro volbu výukových postupů, diskutuje alternativní možnosti plánu výuky. Porovná tuto svou vypracovanou přípravu na hodinu s možnostmi, jak vhodně projektovat výuku v části otázky „Implementace tematického celku“, kterou si vylosuje u zkoušky.